

I

Jeste, odslužio je kaznu, ali znači li to da nema više šta da kaže?¹ Uistinu, ne, nipošto. Evo ga, u ledenom sjaju aprilskog jutra ispunjenog povetarcem, zakoračio je u svet kao manje-više slobodan čovek. Odakle mu ta elegantna odeća? Mora biti da neko vodi računa o njemu, da je nekome bilo stalo do njega. Pogledajte samo taj otmeni, premda demodirani kaput od kamelhara, čiji opasač nije prikopčan već je nonšalantno vezan u čvor, taj ručno krojeni sako od tvida sa dva šlica pozadi, te uglancane zumbane cipele, presijavanje zlata na manžetnama njegove košulje. Posebno obratite pažnju na visoki šešir od tamnosmeđeg pusta, nov novcijat, elegantno nakrivljen iznad njegovog levog oka. U ruci nosi, lagano držeći ručku, putnu torbu koja je ofucana i izgrebana, ali kvalitetna na jedan diskretan način. O, da, u svakom pogledu je gospodin. Nadimak mu je bio Gazda, jedan od nadimaka, sa one strane brave. Zatvorsko ime: baš zgodna fraza.² Tako su ga zvali u mardelju. Reči su sve što nam ostaje, nešto čime tamu držimo na odstojanju. Jer, njegovo blistavo jutro je moj magloviti sumrak.

Ko to ovde govori? Ja, mali bog, pošto su oni veliki uhvatili maglu.

Zapravo, on je odlučio da promeni ime. Malo će se njih dati zavarati tim štosom, zašto bi se uopšte zamajavao

¹ Igra reči: engleska reč za zatvorsku kaznu – *sentence*, može da znači i „rečenica”. Otuda uvodna fraza *He has finished his sentence* može da znači i „Završio je rečenicu”, *prim. prev.*

² Igra reči: engleska reč za nadimak – *nickname*, sadrži u sebi imenicu *nick*, jedan od žargonskih izraza za zatvor, i *name*, ime, *prim. prev.*

time? Ali njegov je cilj, znate, ništa manje nego potpuna transformacija, a u tom nastojanju nije postojao radikalniji početni korak kojim bi obrisao oznaku proizvođača, da tako kažemo, i zamenio je nekom drugom, koju je sam smislio. Pomisao na lažni identitet ga je uzbuđivala, jadnog tupsona; kao da novo ime može prikriti stare grehe. Svejedno, proveo je, kako se ispostavilo, veoma iritantnih pola sata sedeći u svojoj ćeliji prekrštenih nogu na uskom krevetu i držeći olovku i papir u ruci, nalik nekom lošem đaku koji muku muči sa školskim lekcijama, razdrljenog okovratnika i nakostrešene kose, pokušavajući da sroči neki uverljiv anagram od svoga imena, koje je već video kao bivše; no, previše je tu bilo suglasnika a premalo samoglasnika, a u svakom slučaju, nisu mu išla od ruke takva poigravanja rečima, tako da je digao ruke od toga, frustriran i iznerviran, i dao se u potragu za nekim već postojećim imenom. Izbor je bio zbudujuće širok, od Džona Smita do Rudolfa od Ruritanije. Na kraju je, ipak, naišao na ime za koje veruje da je upravo ono što mu treba.

Jednostavno zadovoljstvo koje donosi sloboda, ili barem to što nije u zatvoru, donekle je umanjeno tračkom razočaranja. Oduvek je svoj izlazak iz zatvora zamišljao kroz prizmu glamura gangsterskih filmova koje je gledao u mladosti, gde sve šljašti od ukrasa od ahata i nikla. Biće tu velika drvena kapija ravne površine, unutar nje će se mnogo manja ugrađena kapija otvoriti ka unutra, a on će iskoračiti žustrim korakom, u flannelskom odelu sa sakoom na dva reda, sa širokom kravatom, noseći pod rukom ono malo svojih stvari umotanih u papir smeđe boje, sa hladnim osmehom stisnutim u jednom uglu usana, i preći će preko kaldrmisane ničije zemlje i naherenih senki do mesta gde ga čeka automobil, u kome

za volanom sedi neki bilmez i žvaće čačalicu, a na udobno tapaciranom zadnjem sedištu izležava se neka platinasta plavuša sa belim krznom oko vrata i najlon čarapama sa crtom pozadi, nehajno pušeći cigaretu, tako nekako, ako je moguće reći da je nešto nalik nečemu drugom; bramanska teorija, kao što nam je poznato, čak i sopstveni identitet dovodi u pitanje. Međutim, kakav god potencijal da je tu postojao za nekakvu živopisnu dramu koja bi se odvijala na taj dan, bio je raspršen činjenicom da je postupak otpusta iz zatvora bio neznan kada pokrenut mnogo pre trenutka kada su podigli rezu i širom otvorili vrata njegove ćelije, a onda se povukli na bezbednu udaljenost, držeći u pripravnosti bičeve i puške skraćenih cevi – ovde već preterujem, razume se. Hoću da kažem da je nekoliko godina ranije došla direktiva odozgo da mogu povremeno da ga puštaju napolje, za neki vikend ili državni praznik po izboru, bez mnogo buke, i podrazumevajući da se time ne uspostavlja nikakav presedan. Ti su se izlasci pokazali stresnim, bolje bi mu bilo da je ostao bezbedno zatvoren unutra. Potom su ga prebacili iz Envil hila, gde je zakon sproveden u delo na surov način, u pošumljeni predeo gde je bio smešten Hirnea haus, zatvorska institucija sa relaksiranim režimom utamničenja oksimoronski nazvana otvorenim zatvorom. Tamo se baš i nije usrećio; mnogo mu je draži bio dobri stari Envil, gde je u prostranom ali izolovanom zatvorskom bloku zadovoljno proveo nekih dvadeset godina svoje bezuslovne doživotne robije među pajtosima, ortacima, svi do jednog su bili fasovali doživotnu robiju kao i on.

E sad, razumete, reč *zadovoljno* je ovde upotrebljena u relativnom smislu; duga zatvorska kazna je duga zatvorska kazna, koliko god pogodnosti uz nju išlo.

Bilo kako bilo, oni, mi, mi u kolektivnom smislu, napokon smo ga pustili na slobodu, i eto njega kako se živahnim korakom uspinje uz stazu posutu šljunkom ka mestu gde ga čekaju iznajmljena kola, veliki crni niski automobil na benzin starinskog izgleda – takvih danas nećete videti mnogo na drumovima – čiji je prednji deo bio zatupast poput njuške morske krave, a u čijim su se ulubljenim hromiranim ratkapnama nakrivljeno ogledale okolne šume. Jer, nalazimo se u prirodi, među niskim brežuljcima, koje drsko nazivaju planinama, na čijim padinama pasu ovce, a on uživa u cvrkutu ptica i povetarcu, suštim simbolima slobode. Hirnea haus, samotna kuća u viktorijanskom stilu sa mnoštvom dimnjaka, jedva da se doimala kao ćorka, jednim delom zbog toga što, do pre kratkog vremena, uopšte nije bila zatvor u pravom smislu reči, već samotno mesto za izolaciju duševnih bolesnika.

Šofer unajmljenog automobila, matorac mršavog lica, žučkastog pušačkog tena, posmatra ga suženim pogledom dok se približava; tom čovi veoma je dobro poznato ko je on, pošto su kola unajmljena na njegovo ime – njegovo bivše ime, to će reći – koje još uvek vuče za sobom tragove loše reputacije.

Imena, imena. Mogli bismo ga zvati Baraba. Ali u tom slučaju, koga to raspinja na krstu tamo na brdu nalik lobanji?³

Otvara zadnja vrata, ubacuje svoju torbu unutra, saginje se i ulazi u kola, sručivši se na izlizano sedište koje se presijava i gundajući nešto usput. Moraće malo da oslabi. Nije se očekivao pozdrav sa bilo koje

³ Golgota, brdo u blizini Jerusalima na kome je razapet Hristos, imala je oblik lobanje, a Baraba je zatvorenik koji je, po odluci okupljene gomile, oslobođen umesto Hrista, *prim. prev.*

strane. Niti izvinjenje zbog kašnjenja, razume se. Vozi, dobri čoveče. Ustajali mirisi duvanskog dima, smrada od znoja, umašćene kože, a toj mešavini, kako mu se čini, on dodaje umorni, osedeli vonj matorog robijaša. Dobri čovek posmatra ga u retrovizoru pogledom ostrige.

„Sjajan dan”, sipljivo je prošištao.

A ja, gde sam ja? Ležerno čučim, kao i obično, ovde gore među dimnjacima i uživam u panoramskom vidiku. Već smo se upoznali, u jednom od intervala moje beskrajnosti koja popušta. Zdravo, jeste, to sam opet ja! Gle kako se moje krilato kormilo presijava na jutarnjem suncu.

On ima prijatelja, zove se Bili, bivši ćelijski cimer iz Envila. Istinu govoreći, i nešto više od cimera, ono kad prigusti, jer u sumornosti tih samotnih predela telesne vatre valja hraniti kakvim god gorivom da se nađe pri ruci. Ali, ni reči više o tome: vreme je u njemu odavno prigušilo ma kakve zaostale tračke takvog *feu follet*.⁴ Dražesni Bili se sada zove Vilijem. Počeo je da se bavi zakonitim delatnostima, osnovao je malu firmu, pošto je oduvek silno voleo automobile. Evo, pred nama je njegova vizitkarta:

Hipvelova firma za iznajmljivanje kola

G. Vlm. Hipvel, - vlasnik

Motori za one koji bi da se voze

A kola moramo imati: treba obilaziti mesta, ići u posete. Vozačka dozvola mu je odavno istekla, pih, ko još za to mari. Njegov pajtos Vlm. će se postarati za to.

⁴ Doslovno: lutajući plamen; *fig.* nešto neuhvatljivo, nedostižno; iluzoran, nestvaran cilj; osoba koja stalno izmiče, *prim. prev.*

Međutim, ispostavlja se da je njegovog pajtosa uhvatila prpa, pa ga ne dočekuje vlasnik lično, već njegova pomoćnica. To je jedna definitivno energična mlada dama sa prstenom u nosu – pomodni trendovi su, zapaža, podivljali tokom njegovog dugog boravka i zatvoru – koja ga odmerava pogledom sedeći za svojim metalnim radnim stolom dok svojim debelim sivim jezikom vešto pomera gromuljicu žvakaće gume u udubljenje svoga levog obraza pre nego što odgovori na njegovo učtivo postavljeno pitanje. Ne, kaže, gazda je odsutan nekim poslom. To je očito laž, ali ona je izgovara sa takvom umešnom drskošću da njemu to uopšte ne smeta. Baca oprezan pogled ka njegovoj torbi nalik onoj doktora Kripena,⁵ koja leži na podu pored njegove noge i trudi se koliko god može da deluje nevino.

Čekaju ga kola pripremljena za njega, kaže ona, „a evo i vaše vozačke dozvole, premda na toj fotografiji nimalo ne ličite na sebe, gospodine Mordent”. On je zadovoljan, i upućuje joj jedan od svojih retkih, tek malčice zlovoljnih osmeha: ovo je prvi put da je čuo svoje novo ime izgovoreno naglas, u svakom slučaju – njegovu drugu polovinu, i zadovoljan je. Zvuči primereno žalostivno. Ne mislim tu na *mort* ili *daunt*,⁶ taman posla, ništa tako pomodno aluzivno. Ono što vidim je, da kažemo, nekakva velika, nezgrapna zverka koju su izgrizli moljci, los ili jelen⁷ – ima li razlike? – ogromne glave a malih sapi, kome je suđeno da

⁵ Holi Harvi Kripen (Hawley Harvey Crippen), američki homeopata i specijalista za uho i oči, koji je obešen u zatvoru Pentonvil u Londonu 1910. godine zbog ubistva svoje žene Kore, jedan od prvih kriminalaca uhvaćenih uz pomoć bežične telegrafije, *prim. prev.*

⁶ Prezime *Mordaunt* asocira na *mort* (*lat.* smrt) i *daunt* (*engl.* zastrašiti), *prim. prev.*

⁷ U originalu: *moose* (severnoamerički jelen), *elk* (evropski jelen), *prim. prev.*

završi na dasci okačenoj na zidu u foajeu neke lovačke kuće izgrađene u baroknom stilu, u vlasništvu nekog plemića, negde duboko u nekoj zaboravljenoj šumi u, u... ma, ne znam ni sam gde. Znae već šta hoću da kažem.

Pre nego što stavi dozvolu u džep, ne može da odoli i baca pogled na fotografiju. Bljak! Kada je i gde li je samo snimljena? Ne može tačno da se seti. Devojka nije u pravu, zaista liči na njega. Istini za volju, fizička sličnost je mala, ali fotoaparat je na svoj nemilosrdni način uhvatio neku suštinsku crtu njegove ličnosti, vidljivu u pretećem položaju brade, zamućenom izrazu očiju. Ovde govorimo o nekakvoj unutarnjoj suštini, pošto je, spolja gledano, taj muškarac još uvek zgodan takav kakav jeste, mišićav i sa čekinjama brade koje se poznaju na licu, premda je sada vidno ogrubeo, na početku sedme decenije života.

Kancelarija je mala i neuredna na način koji ostavlja prijatan utisak, baš kao što je nekada bila Bilijeva strana njihove zajedničke ćelije. Premda je prošlo mnogo godina od kada su poslednji put bili zajedno, ima utisak da u vazduhu može da oseti tračak nekada dobro znanog mirisa njegovog zatvorskog prijatelja, koji ga na neki nedokučiv način podseća na slani miris leta obasjanih žarkim suncem iz njegovog detinjstva.

Prirodno, ljut je zbog toga što je Bili – hoću da kažem, *hm*, gospodin Hipvel, kao što ova gospođica sa prstenom u nosu tvrdi da se zove, odlučno ga ispravljajući, a istovremeno se grizući za usnu da se ne bi nasmejala – rešio da bude odsutan umesto da ga ovde lično dočeka prvog dana njegove slobode. Oseća neku jezu, kao od zle slutnje. Hoće li njihov odnos ubuduće biti takav? Tokom četvrt veka bio je praktično izgubljen za svet, a mnogi ljudi koje je nekada poznavao više nisu među živima, i teško